

KAFDAĞI

Cilt:4, Sayı:2, Aralık 2019, 160-172

Gönderim Tarihi: 11.12.2019

Kabul Tarihi:23.12.2019

BİR ALMAN SUBAYIN FİLİSTİN CEPHESİ HATIRALARI Memories of a German Military Officer on the Palestine Front

Mehmet Burak BÜYÜKTOPÇU

Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi

Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

buyuktopcuburak@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0002-7240-6531

Çalışmanın Türü: Araştırma

Öz

Bu çalışmada, Osmanlı Devleti ile Almanya arasında oluşan askeri alandaki ilişkilere kısaca değinildikten sonra, I. Dünya Savaşı esnasında Osmanlı Devleti adına Filistin Cephesi'ne görevlendirilen Alman subay von Kressenstein'in 1938 yılında yayımlanan Mit den Türken zum Suezkanal (Türklerle Süveyş Kanalında) adlı anı kitabında ortaya koyduğu Türk imgesi incelenecektir. Alman subayın cephede üstlendiği roller ve Filistin Cephesi hakkında kısa bir tarihi aralan oluşturulduktan sonra, subayın ortaya koyduğu imgeler ayrıntılı bir şekilde analiz edilmeye çalışılacaktır. Ortaya konan bu imgeler, Müslüman kimliğine sahip olanlar için yer yer onur kırıcı olsa da, o dönem Osmanlı topraklarında kalan bölgede yaşayan Bedeviler üzerinden Müslümanlar için genel bir imge oluşturulduğu gözlemlenmiştir. Bu imgeler nesnel yorumlama yöntemiyle yorumlanmaya çalışılacaktır. Alman subayın ortaya koyduğu imgeler arasında Osmanlı coğrafyasında yaşayan Ermenilere yönelik imgeler olduğu da dikkati çekmektedir. Bu imgelerde, Ermenilere yönelik betimlemelerde Alman subayın neredeyse bütün Osmanlı politikalarını haklı görmesi de dikkati çeken diğer unsurlardan olmuştur. Subayın oluşturduğu imgeler incelenirken, imgebilim kuramlarına dayalı oluşturulacak imge inceleme modeli üzerinden değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Filistin Cephesi, Türk İmgesi, Kader Antlaşması, I. Dünya Savaşı, Filistin Cephesi Komutanının Hatıraları.

Abstract

This paper refers to the military relationship between the Ottoman State and Germany and investigates the image of Turk presented in the memoir Mit den Türken zum Suezkanal (1938) (With the Turks at the Suez Canal) by German military officer von Kressenstein, who was commissioned on the Palestine Front on the side of the Ottoman State during World War I. The images presented by the officer will be analysed in detail with information about the officer's roles on the Palestine Front and the historical background of this Front. Even though these images were sometimes dishonourable for those who have a Muslim identity, it was observed that a general image was created for Muslims through the Bedouins who lived in the Ottoman territory. These images will be interpreted by the technique of objective interpretation. It is also noteworthy that the images of the German officer were among the images of Armenians living in the Ottoman geography. In these

images, the German officer's justification of almost all Ottoman policies in the descriptions of Armenians was another remarkable factor. Within the analysis, interpretation will be made through the model of image explication that will be formed via theories on imagology

Keywords: *The Palestine Front, Image of Turk, Kader Treaty, World War I, Memories of a Military Officer on the Palestine Front.*

Giriş

I. Dünya Savaşı esnasında Türk ordusunda görev yapmış Alman subay Friedrich Freiherr Kress von Kressenstein'in anı kitabındaki imgeleri ayrıntılı bir biçimde irdelemeden önce, 1871 yılına kadar Prusya olarak anılan devletin Almanya Federal Cumhuriyeti olduğunu belirtmek gerekir. Coğrafi konumları esas alındığında, birbirine yakın olmayan iki devlet arasındaki ilişkilerin başlaması ortak komşu ve düşmanlar karşısında birlikte hareket etme zorunluluğundan kaynaklanmıştır (Altıntaş, 2013, s. 47-48).

Askeri alandaki ilişkiler ise, II. Friedrich Dönemi'nde (1740-1786) Avusturya ve Rusya ile mücadele içinde olan Prusya'nın bu devletleri arkadan sıkıştırıp zor durumda bırakabilmesi için Osmanlı Devleti'nin desteğine ihtiyaç duyması ile başlamıştır (Yılmaz, 1993, s. 23). Gelişen ikili ilişkiler ile birlikte, Osmanlı Devleti dünya devletlerine karşı tarafsızlığını korumak ve olası bir savaş ihtimalinde güçlü ittifakı elinde tutma gayesiyle Prusya ile yakın ilişkiler kurulmasına önem vermiştir. İzlenen bu denge siyasetiyle, orduda ve mülki yönetimde Alman nüfuzunda artış gözlenmiş ve her iki devletin de sosyal ve iktisadi tarihi için önemli yer edinmiştir. (Ortaylı, 2015, s. 11) Yer yer ikili ilişkilerde duraklamalar görülsede, III. Selim (1789-1807) ve II. Mahmud (1808-1839) dönemlerinde ilişkilerin yeniden tırmanmaya geçtiği, Sultan Abdülmecid (1839-1861) ve Sultan Abdülaziz (1861-1876) dönemlerinde izlenen denge siyasetleriyle yeniden duraklamaya girdiği ve Sultan Abdülhamid dönemi (1876-1909) ile zirveye ulaştığı görülmüştür (Yılmaz, 1993; Ortaylı, 2015).

I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'ne destek veren Almanya, Filistin Cephesi için de subaylarını Osmanlı ordusuna destek vermek üzere görevlendirmiştir. Osmanlı ordusunda görev alan subaylar arasında 23 tanesi general olmak üzere kara ordusunda 130; 10 tanesi amiral olmak üzere donanmada 60 ve toplamda 190 subayın görev yaptığı tespit edilmiştir. (Yılmaz, 1993) Bu subaylar arasında, 1914 yılında Türkiye'ye gelen Kress von Kressenstein'in yarbay rütbesiyle Sahra Topçu Okulu'nda, Genelkurmay karargâhında ve tümgeneral rütbesiyle Filistin'de 8. Ordu komutanlığı yaptığı bilinmektedir (Yılmaz, 1993, s. 49-50). Türkiye'de bulunduğu savaş yıllarını anı kitabı haline getiren von Kressenstein'in o dönemki Türk ordusu, Türkler, Filistin bölgesinde yaşayan halklar ve Ermeni meselesi üzerine oluşturduğu imgeler incelenirken imgebilim

inceleme yöntemlerinden yararlanılacaktır. Ancak, imgelerin algılanabilmesi için imge oluşturucusu hakkında bilgi sahibi olmanın da önem arz ettiği düşünülmektedir.

1. Friedrich Freiherr Kress von Kressenstein Kimdir?¹

Friedrich Siegmund Georg Freiherr Kress von Kressenstein, 1870 yılında dünyaya gelmiştir. Kressenstein, 1888 yılında topçu sancağı olarak Baviera ordusuna katılmıştır. Münih Savaş Okulu'ndaki eğitiminden sonra 1890 yılı Mart ayında asteğmen rütbesine terfi etmiştir. 1895-1898 yılları arasında savaş akademisi okuyan subay, Kasım 1899 tarihinde Savaş Bakanlığı'nın emir subayı olmuştur. Kasım 1914- Aralık 1917 yılları arasında Osmanlı ordusuna bağlı Filistin cephesindeki 8. Ordu'da görev yapmıştır. Filistin'de Birinci ve İkinci Kanal Harekâtını fiilen yönetmiştir. Birinci Gazze Muharebesi'nde Osmanlı savunmasının başındaki isim olmuş ve İngilizleri yenilgiye uğratmıştır. İkinci Gazze Muharebesi'nde de İngilizleri yenilgiye uğratan komutan, Üçüncü Gazze Muharebesi'nde de İngilizlere karşı Osmanlı Ordusu'nu komuta etmiştir. Bu savunmalarda gösterdiği üstün başarılar sonucunda, kendisine Prusya'nın en yüksek madalyası olan üstün liyakat nişanı *Pour le Mérite* verilmiştir.

Kressenstein, Suriye Cephesi'nde görev aldığı sırada Mustafa Kemal Paşa ile de bir anı yaşamıştır. Düşman tabyalarını kendi dürbünüyle gözetleyen Mustafa Kemal Paşa'ya, Kressenstein kendi dürbününü vererek "bir de bununla bak" demiştir. Mustafa Kemal Paşa dürbünle baktıktan sonra yanındaki zabıtine dürbünü uzatmış ve o dürbünle bakmasını emretmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın zabitinin, Almanların savaş gereçlerinin Osmanlı Devleti'nin kullandığı gereçlerden teknolojik olarak daha üstün olduğunu ispatlar nitelikteki sözleri şöyle olmuştur: "Kumandanım, inanılmaz bir şey bu. Bizim dürbünden göremediğimiz bütün detaylar, düşman mevzileri, tabyalar açıkça görülüyor." Mustafa Kemal Paşa ise, askerinin bu heyecanını anlamış ve bunu bastırma niteliğindeki şu sözlerini söylemiştir: "O cepheyi Von Kress Paşa'nın dürbünüyle izle. Olanı biteni gör. Ama Sakın ola ki dünyaya Von Kress Paşa'nın dürbünüyle bakma." Mustafa Kemal Paşa da olanlar karşısında teknolojik açıdan üstün olan savaş gereçlerini örnek aldığı Alman subayının dünya görüşlerini eleştirdiğini zabite ifade etmiştir. Haziran 1918 tarihinde, Osmanlı Devleti ile Almanya arasındaki ittifak son bulunca, Kressenstein da Almanya tarafından, bağımsızlığı Almanlar tarafından koruma altında tutulan Gürcistan'a küçük bir Alman kuvveti ile

¹ Bu kısım, 30.01.2019 tarihinde Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü adına hazırlayıp başarılı olduğum *Çanakkale Savaşı'nda Görev Yapmış Alman Subayların Anı Kitaplarında Türk ve Türkiye İmgesi* başlıklı doktora tezimin ilgili bölümünden geliştirilmiştir.

gönderilmiştir. Abhazy'a'nın Kızıl Ordu tarafından işgal edilmesini önlemek için Almanya adına Abhazy'a'ya yardımda bulunmuş, ancak Aralık 1918'de Gürcistan'ı terk etmek zorunda kalmıştır 1929 yılında Alman Ordusu'ndan emekli olan subay, Bavyera Savaşı üzerine ve Ulusal Arşivler için otobiyografik eserler yazmış ve 1948 yılında Münih'te ölmüştür. (Kressenstein, 2007; von Kießling, 1922) Subayın anı kitabında ortaya koyduğu imgeleri incelemeyi önce, imge tanımları ve inceleme kuramlarına da kısaca değinmenin faydalı olacağı düşünülmektedir.

2. İmge ve İnceleme Yöntemleri

İmge, Latince *imago* kelimesinden gelmekte ve genellikle anlamsal olarak kabul edilen, resme dayalı ya da plastik tasvir ile sunulan herhangi bir şeyin ya da insanın şeklen benzer taklidi (Schöndorf, 2010, s. 67) olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu tanım, imge dünyası göz önüne alındığında, imgelerin ortaya koyduğu anlamlar ve inceleme alanları karşılaştırıldığında yetersiz kalmaktadır. İmge, sanatsal ve edebi açıdan “gerçek ile hayal, yanlış ile doğru, öznel ile nesnel, geçmiş ile bugün ve tasarım ile yaratı arasındaki ilişkilerin ortaya çıkardığı anlamlı yapılar” (Ulağı, 2006, s. iii) olarak tanımlansa da, nadiren nesnel olmakla birlikte çoğunlukla öznel olan imgeler için bu tanımın da yetersiz olduğu düşünülmektedir. İmgeler, eser sahibinin belirgin özelliklerini gün ışığına çıkaran ve onları imgeleri oluşturma özellikleriyle popüler hale getiren, içinde yaşanan toplum ve dönemin eğilimlerini de ortaya koymak bakımından sistemli yapılar olarak kabul edilebilir.

Braak (1980, s. 36), karşılaştırmaların değişmeceli anlamda aktarıldığı resme dayalı ifade biçimlerini inceleyen ve değişmeceli ifadelerden çok daha fazlasını içinde barındıran imge için sadece optik ya da görüneni incelemeye sınırlandırılmaması gereken bir bilim dalı olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte Belting (1990, s. 9), imgenin merkezinde insanın olduğunu ve *-miş gibi* aktarıldığını belirtmiştir. Yani, her imgede insana özgü bir şeyin olduğunu, bu yüzden merkezinde insan olmasının kaçınılmaz olduğunu ifade etmiştir. Yapılan imge tanımlarından hareketle; imgelerin, önyargıları ve yargıları öne çıkarma özelliğiyle, çoğunlukla öznel tutumla üretilen ve söz sanatlarından yararlanılarak zihinde oluşturulan görünüm ya da tasavvur oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada, oluşturulan imgeler incelenirken, algısal, düşünsel, dilsel ve optik imge türlerinden oluşan eklektik kurama göre inceleme yapılacağı için, bahse konu kuramlara da kısaca değinmek faydalı olacaktır.

Algısal imgeler ise, imgelemin fiziksel ve psikolojik alanları arasındaki sınırı zorlayan sayısız tuhaf yaratıklarla dolu olan bölgelerle ilgilidir ve Aristoteles'e göre (Akt. Hett, 1957, s. 137) hayaller ya da

nesnelere ortaya çıkan ve balmumuna, algıların da saklandığı gibi taşlı bir yüzük misali kendilerini nakşetmiş olan duyuşsal biçimlerin hepsi algısal imge olarak yorumlanmalıdır.

Mitchell (1987, s. 7-46), düşünsel imgeleri, dış görünüşlerin incelenmesi için kullanılan bir başlık olarak kabul etse de algı türleri ve fikirlerin de düşünsel imgenin inceleme konusuna girdiği düşünülmektedir.

Dilsel imgeler ise, içerisinde söz sanatlarını barındırması sebebiyle edebiyat eleştirisinin inceleme alanına girmektedir Ancak dilsel imgeler tek başına edebiyat eleştirisi alanında inceleme yapmak için yeterli olmamaktadır

Optik, fiziğin inceleme konusunu teşkil etmesine karşın, edebiyattaki imge incelemelerinde de sıklıkla yararlanılan alanlardan biri olmuştur. “Bu kitapta anlatılanların gerçek kişilerle ve olaylarla hiçbir ilgisi yoktur. Onları ben, büyük bir aynanın içinde gördüm. Üstelik ayna dumanlıydı ve olmayan bir şehirde geziniyordu” diyen İlhan (1988, Ön Kapak), optik imgenin tanımını kendi deyişiyile vermiştir. Bu tanımlardan hareketle, çalışmada bu dört imge türünden oluşan eklettik kuram doğrultusunda değerlendirme ve inceleme yapılacaktır.

3. Bir Alman Subayın Filistin Cephesi Hatıraları

Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Devleti adına açılan cephelerden birisi de Filistin Cephesi olmuştur. Bu cephede üst düzey görevlerde bulunan Kressenstein, savaşın neredeyse bütün cereyanını anı kitabında aktarmıştır. Bu cephenin Osmanlı Devleti ve müttefik Almanya için önemini her fırsatta dile getiren subay, ordu ve devletin yaşadığı tüm zorlukları da tarafsız gözle aktarmaya çalışmıştır. Öncelikle, Jön Türk hareketiyle yönetimi ele geçiren Enver Paşa ve kurmaylarının devraldığı sıkıntılı devletin içinde kozmopolit bir yapının olmasının yönetimde yaşattığı aksaklıkları aktaran Alman subay, ordunun yetersizliğinin de savaşın gidişatı için umut verici olmadığını vurgulamıştır.

Eski Osmanlı Devleti'nin bir ulus devlet olamaması, hedef ve menfaatleri ayrı milletlerden oluşması nedeniyle yeni Türkiye'yi idare edenlerin görevleri oldukça zorlaşıyordu. (Kressenstein, 1938, s. 2)

Burada, Osmanlı Devleti'nin eski hâli için olumsuz imge oluşturan Kressenstein, Osmanlı Devleti'nin çok uluslu bir yapıya sahip olması nedeniyle yeni göreve gelen ekibin işinin çok zor olduğunu doğrudan aktararak, anı kitabının henüz başında, Osmanlı Devleti'nin gündemi meşgul eden tek konunun dünya savaşı olmadığını da belirtmiştir. Bununla birlikte, Osmanlı ordusunun mekânsal ve donanımsal açıdan yetersizliğinin de yönetimde ciddi sıkıntılara yol açtığını vurgulayan subay, Filistin

Cephesi'nde işlerin kolay olmayacağını mesajını aktarımın başlarında vermiştir.

O dönemki Türk ordusunun talim ve terbiye durumu için özellikle belirtilmesi gereken bir nokta da, üç piyade alayı garnizonu olan Şam'da ne bir talim ne de bir muharebe atış yeri bulunmasıdır. (Kressenstein, 1938, s. 33)

Filistin Cephesi'ndeki garnizon görevini üstlenen Şam'ın talim için yeterli imkânları sunamaması, o bölgede görevli Türk ordusunun yetersiz bir şekilde savaşa girmesinin sebebi olarak gösterilse de, Kressenstein'in bu aktarımıyla Filistin Cephesi'nin askeri durumu hakkında genel bir izlenim oluşturduğu düşünülmektedir.

Ayrıca, bölge halkının ve bu bölgede görevli birliklerin İslami ritüellere çok bağlı kalmasından kaynaklanan sıkıntıları da dile getiren subay, “zaten yetersiz olan askerin bir de dini gereği bazı uygulamaları eksik yapmasıyla, ordu hastalıklarla da mücadele etmek zorunda kalıyordu” düşüncesini okurda dolaylı yoldan şöyle oluşturduğu görülmüştür:

Aynı dini hükümler bulaşıcı hastalıklarla mücadele etmeyi de son derece zorlaştırıyordu. Talim veya yürüyüşler esnasında mola verildiği zaman, hep göze çarpan manzara şöyleydi: Erler ceketlerini ve şayet varsa gömleklerini çıkarıp özenle bitlerini ayıklıyor fakat yakalanan bitler öldürülüyordu ve dikkatle iki parmak arasında yere bırakılıyordu. Bu bitler tabi sonradan oraya oturanlara da geçebiliyordu (Kressenstein, 1938, s. 49).

Kıyafetlerde tespit edilen bitlerin bulunduğu zaman öldürülmesi gerektiğini vurgulayan subay, bu bitlerin öldürülmemesi nedeniyle hastalık ve salgınların sık görülmeye başladığını ve açlıkla mücadele eden askerin bir de hastalıkla boğuşmak zorunda kaldığını, bu durumun da orduda ciddi yıpranmalara sebep olduğunu dolaylı yoldan aktarmıştır. Bununla birlikte, aktarımlarında çölün zorluklarından her fırsatta şikâyet eden subay, bölgede yaşayan Bedeviler için de çeşitli imgeler oluşturmuştur. Bunlardan kayda değer olan aktarımlarından bir tanesinde bölgede yaşayan kadınlar için oluşturduğu imgeler üzerinden Bedevi kültürünü sorgulayan Alman subay, dolaylı yoldan da “bu kültür seviyesinde olan halk destek mi yoksa köstek mi olur” sorusunu da akıllara getirmiştir.

Bedevilerin kültür durumlarının çok düşük olduğunu kadınlara verdikleri mevki ortaya koymaktadır. Sadece Sina Çölü'nde tanıdığım Bedevilerden bahsettiğimi özellikle belirtmek istiyorum (Kressenstein, 1938, s. 49-50).

Burada, bir batılı gözüyle doğu toplumlarında kadının rolü ve statüsünü haklı olarak sorgulayan Alman subay, özellikle Sina bölgesinde

yaşayan Bedevilerin kadına hiçbir hak tanımamasını ve toplumda onlara roller yüklenmemesini eleştirel üslupla dile getirmiş ve dolaylı yoldan okurda “kadına değer vermeyen bir kültürde güzel şeyler nasıl gerçekleştirilebilir” sorusunu oluşturmuştur. Bununla yetinmeyen Alman subay, bölge halkının giyim ve kuşamları hakkında da çeşitli imgeler oluşturmuştur.

Bu şehirde yaşayanların görünüşlerinin ve hayat tarzlarının bugün bile İbrahim ve İshak dönemlerinden farklı olmadığı hakkında düşünce uyanmaktadır (Kressenstein, 1938, s. 58).

“Bundan yaklaşık dört bin yıl önce bu bölge insanı nasıl görünüyorduysa, şimdi de öyle görünüyor; yıllar bu bölge insanını modernleştirememiş” düşüncesini doğrudan dile getiren Alman subay, bir batılı olarak oryantalist bakış açısıyla, bölgede yaşayan doğulu halkın kültürel birikimini de yermiştir.

Türk ordusu askerleri ve Alman subaylar arasında da yer yer anlaşmazlıklar olduğunu belirten subay, bunun temelinde alınan askeri eğitimlerin farklı olması ve dilsel anlamda çeşitli kullanım farklarının yattığını şöyle aktarmıştır:

Önemli olan bir diğer zorluk ise, bizim dilimizde kesin ve kısa olan emir tarzının bir doğuluya kırbaç tesiri yapması ve bu üslubun kaba bir nezaketsizlik olarak algılanması olmuştu (Kressenstein, 1938, s. 66).

“Biz askeri anlamda emirleri daha kesin ve keskin dille veririz; bu, verilen emrin gereken özenle yerine getirilmesi için önemlidir. Ancak, Türk ordusunda görevli askerler bu sisteme alışkın olmadıkları için, bizim bu tavrımız nezaketsizlik olarak algılanıyor ve Türk askerinin bize karşı önyargılı olmasına sebep oluyordu” düşüncesini aktaran Alman subayın, aksaklıklara bir sebep olarak da Türk askerinin bu tutumunu gösterdiği söylenebilir. Yine, Türk askerinin üstlerini bilgilendirme konusunda sıkıntılı olmasından da birtakım sorunların baş gösterdiğini ve cephenin üst düzey komutanı olarak işinin kolay olmadığını dolaylı yoldan dile getirmiştir.

Galiba üst makamı rahatsız etmek korkusuyla olacak ki, doğulunun bir emrin yerine getirilmesinde karşılaştığı zorlukları amirine haber vermemek gibi kötü alışkanlığı vardı (Kressenstein, 1938, s. 70).

Türklerin bu alışkanlığı nedeniyle, komutan olarak idari anlamda içerisine sokulduğu sıkıntıları üstü kapalı dile getiren Alman subayın, doğulu söylemiyle yine oryantalist bakış açısına dayalı önyargısından hareketle, bölge insanını ötekileştirdiği söylenebilir. Alman subay, bunların yanında, ordunun işlerini zora sokan bir diğer meselenin de Türk memurların iyi niyetli yaklaşımı tüm konsoloslara göstermesine ve bir kısmının da rüşvet

almasına bağlamıştır.

Fakat Türk memurları uzun senelerden beri yabancı devletlerin konsoloslarına göstermeye alışkın oldukları saygılı davranıştan kendilerini alıkoyamamışlardı. Buna belki de şıkırdayan altınların etkisi olmuştu (Kressenstein, 1938, s. 71).

Türk memurların bir kısmını “rüşvetçi” olarak yaftalayan Alman subay, “almanlar ise, uzun zamandır süregelen iyi ilişkileri nedeniyle, dünya savaşında düşman oldukları ülkelerin konsoloslarına da yine aynı yakınlıkla muamele etmiş ve bu, alınan kararların tatbikini daha zor hâle getirmiştir” düşüncesini de doğrudan aktarmıştır. Cemal Paşa hakkındaki düşüncelerini de paylaşan Alman subay, Filistin Cephesi’nde amiri rolünde olan Cemal Paşa’nın hem kişilik hem de askeri olarak takdir edilecek bir şahsiyet olduğunu şöyle dile getirmiştir:

Amirim olarak görev yaptığı üç sene boyunca aramızda ciddi anlaşmazlıklar yaşansa da, Cemal’i gerçekten çok takdir etmiş ve ona karşı büyük saygı beslemişimdir (Kressenstein, 1938, s. 74).

Arap kültüründe sofrada adabına da değinen subay, kendisine tuhaf gelse de yaşadığı bölgede bu geleneğe boyun eğmek zorunda kaldığını esprili bir dille aktarmıştır.

Sofraya içi pirinçle doldurulmuş ve kızartılmış bütün bir koyun getirildi. Çatal ve bıçak yoktu. Yanımda oturan Arap komşum büyük hançeriyle bana devasa bir parça kesip titizce bir ekmek arasında bana uzatmamış olsaydı, küçük çakımla çok çaresiz durumda kalacaktım (Kressenstein, 1938, s. 83).

Burada, Alman subayın eleştirdiği iki konu bulunmaktadır. Birincisi, görev yaptığı coğrafyada yaşayan halkın elle yemek yemesi sorunudur. İkincisi ise, yemek kültürünün çok farklı olması sebebiyle, sofraya et yemeğinin dahi bir bütün olarak getirilmesi ve subayın alıştığı tarzda alafranga servis anlayışının olmaması. Ordunun iâşe durumunun da içler acısı olduğunu vurgulamak adına Alman subay, bir sefer anısından hareketle ordudaki asker durumunu ve yemeklerin sıkıntılı halini gözler önüne sermiştir.

İki mola günlerinde verilen sıcak çorba hariç tutulursa, Türk subay ve erleri 600 gram peksimet ve bir avuç hurma veya zeytinle yaşıyorlardı. Bu taş gibi katı, lezzeti tutkala benzeyen peksimeti hatırladıkça bugün bile dehşete kapılıyorum (Kressenstein, 1938, s. 93).

Alman subay, sadece mola günlerinde askerin boğazından sıcak çorba geçtiğini söyleyerek askerin bu ahval altında gösterdiği üstün başarıların unutulmaması gerektiğini dolaylı yoldan aktarmıştır.

Kressenstein, yürüyüş ve harekât sırasında askere sunulan peksimetlerin ne kadar kötü olduklarını aktarmak için “tutkal” benzetmesini kullanmış ve bu peksimetleri tüketmek zorunda kalmanın ne kadar kötü bir şey olduğunu da vurgulamak için “aradan yaklaşık yirmi beş yıl geçse de, o iğrenç tadı hâlâ hatırlıyorum” mesajını doğrudan vermiştir.

Sefer kuvvetlerinin geride bıraktığı ve birçok hasta ve yaralıyla dolu olan İbin'deki seyyar hastanenin durumunu çok kötü bulmuştuk. Ateşli hastalar, eski püskü ve fena çadırlar içinde ve taşlı toprak üzerinde yerde yatırılmışlardı (Kressenstein, 1938, s. 112).

Ayrıca, yaralı ve hastalara da gereken özenin gösterilmediğinden yakınan subay, bakımsız ve kötü şartlar altındaki hastalar nedeniyle Türk ordusunun verdiği askeri kayıplarda sayının biraz fazla olmasının sebebinin bu ihmal olduğunun altını çizmiştir. Bu bölgede yaşayan halkların kadına ve çocuğa verdiği öneme de değinen subay, kadın ve çocukların ne kadar aşağılandığını şu aktarımıyla göstermiştir.

Karnımız doyunca, yemek kapları kölelerin yaktıkları ateşin olduğu yere gitmiş ve yemek artıklarını kadınlar, çocuklar ve köpekler yemişti (Kressenstein, 1938, s. 120).

“Kadın ve çocukların bu toplumdaki değeri köpeğinkinden farksızdır” mesajını yemek artıklarını kölelerin yaktıkları ateşin başında tüketen kadın ve çocuk imgeleriyle veren Alman subay, aktarımının devamında kullandığı “ve köpekler” söylemiyle, buradaki kültür seviyesinin çok kötü durumda olduğunu kanıtlamıştır. Ancak, bir hususu gözden kaçırdığı düşünülmektedir. Savaşan askerin durumunu en iyi seviyeye çıkartmak için askerin iyi beslenmesi gerektiği bilinmektedir. Subay, bölgede böyle bir uygulama olması sebebiyle de yemekte önceliğin erkeklere verilmiş olabileceği konusunda aktarımda bulunmamıştır. Filistin'deki amacın ne olduğunu ortaya koyan subay, dünya savaşı esnasında hedefin doğrudan Osmanlı Devleti olmadığını, aksine düşman devletlerin emellerinin Yahudilere toprak sağlamak olduğunu vurgulamıştır.

Hatta Times gazetesi, savaşın başında, İngiltere'nin galip gelmesi halinde Filistin'in bir milli vatan olarak Yahudilere bırakılacağına yönelik teşvik edici makaleler yayımlamıştı (Kressenstein, 1938, s. 127).

İngiltere'nin asıl amacını ortaya koyan Alman subay, Filistin Cephesi'nde savaşın amacını da gün ışığına çıkarmıştır. Burada asıl konunun Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğü olduğunun altını çizen Kressenstein, İngiltere'nin de kendi adına değil de Yahudilerin çıkarları adına bu cephede savaşa girdiğinin mesajını vermiştir. Yani bugün, Gazze ve Kudüs'te yaşanan olaylarının temelini de burada kanıtlamıştır. Anı kitabının bir

bölümünde Ermenilerle yaşanan sorunlara da değinen Alman subay, buradaki Osmanlı politikalarının haklılığını da ortaya koymuştur.

Ermeni milleti çok zeki ve çok entelektüel olan zayıf bir üst tabaka ile ekseriyeti oluşturan, büyük çoğunluğu çok alt kültür seviyelerinde bulunan, ancak Hristiyan olmalarına rağmen aralarında yaşadıkları İslam halkından barbarlık ve vahşet namına geri kalmayan büyük bir kitleden oluşmaktadır (Kressenstein, 1938, s. 141).

“Her ne kadar Hristiyan olsalar da barbarlık konusunda Müslümanlardan geri kalmayan Ermeniler, kültürel anlamda da çok aşağı seviyede bir millettir. Entelektüel kesim bu millet içinde azınlıktır. Kültürel seviyenin düşük olması nedeniyle de her türlü vahşete eğilimli olan millettir” düşüncesini doğrudan aktaran Alman subay, burada Müslümanları da barbarlıkla suçlamıştır. Bununla birlikte Ermenilerin bölgede yaptığı katliamlara da gönderimde bulunan Kressenstein, burada “tek suçlu Ermeniler değildir, aksine birlikte yaşadıkları toplumda çoğunluğu oluşturan Müslümanlar da en az onlar kadar suçludur” düşüncesini dolaylı yoldan aktarmıştır. Türk ve Rus baskısı altında sözde ezilen vatandaşları için Ermenileri haksız söylemlerde bulunmakla suçlayan subay, Hristiyan dünyasının dikkatini de çekmek için türlü oyunlara başvurduklarının mesajını vermiştir.

Dünyanın bütün büyük ticaret noktalarında zengin ve geleceği parlak Ermeni kolonileri meydana gelmiş ve bunlar her zaman tamamen haksız propaganda araçlarıyla, Rus ve Türk idaresi altında zulüm gören vatandaşları için Hristiyan dünyasının dikkatini çekmeye çalışmışlardır (Kressenstein, 1938, s. 142).

Muharebeler sırasında ölen Ermeni sayısına gönderimde bulunarak, bunun göz ardı edilmemesi gerektiğinin altını çizen subay, Ermenilerin kin ve garazlerine kurban giden Müslümanların sayısının da dikkate alınması gerektiğini söyleyerek Ermeni tehciri ve Osmanlı Devleti'nin Ermenilere karşı izlediği politikanın doğruluğunu ortaya koymuştur.

Bu muharebelerde ölen Ermenilerin sayısı hiçbir zaman tespit edilemez, bu miktar çok büyüktür. Ancak ihtilal sırasında Ermenilerin taassup ve kinine kurban giden Türk erkek, kadın ve çocuklarının sayısı da çok fazladır (Kressenstein, 1938, s. 143).

Ermenilerin Osmanlı coğrafyası içerisinde misafirlik koşullarını sağlamadığını “Ermenilerin yaptığı katliam” imgesiyle aktaran subay, buna karşın Türk liderlerin bir kısmında Ermenilere yapılan herhangi bir haksız uygulama karşısında üzüntü oluştuğunu ve liderlerin Ermenileri rahat ettirmek için ayırım gözetmeksizin üzerine düşen vazifeleri yerine getirdiğini şöyle aktarmıştır:

Bununla birlikte Ermeni tehcirine ilişkin talimatın uygulanması sırasında mecburiyetten ileri gelen sonsuz acı ıstırapı azaltmak için Cemal Paşa ve karargâhının sarf etmiş oldukları candan gayretleri burada özellikle belirterek belgelemek zorundayım (Kressenstein, 1938, s. 144).

Burada, Cemal Paşa üzerinden Filistin Cephesi'nde görev yapan Türk ordusunun hakkı gözettiği mesajını veren subay, "Ermeniler Türk insanını katletmiş olsalar da, Türk ordusu yine kendisine yakışan ev sahipliği görevini yerine getirerek, düşman dahi olsalar, Ermenilerin rahat etmeleri için ellerinden geleni yapmışlardır. Bunu belirtmek her şeyden önce bir subay olarak benim görevim ve Cemal Paşa'nın aldığı rütbenin haklılığının göstergesidir" düşüncesini de aktarmıştır. Tüm bu gelişmelerle birlikte, Osmanlı ordusunda görevlendirilen Alman subayların iyi işlere de imza attığının bilinmesini isteyen Kressenstein, burada tek payın Alman Misyon Birliği'nde olmadığı, Filistin Cephesi'nde elde edilen zaferlerde Türklerin cesaretlerinin, sadakatlerinin ve tamahkârlıklarının da önemli rol oynadığının altını çizmiştir.

Türk hücum bölüğünün talim ve terbiyesi için görevlendirdiğim Alman Binbaşı Kienel'in elde ettiği ivme çok hoşnut ediciydi. Eylül sonunda bu bölüğe yaptığım bir teftişte iyi idare ve bakım sağlanması şartıyla cesur, itaatkâr, kanaatkâr Anadolu erlerinden neler elde edilebileceğine bir kez daha şahit olmuştum (Kressenstein, 1938, s. 278).

Burada, Türk ordusundaki temel sorunun eğitimsizlik olduğu mesajını veren Alman subay, "iyi eğitimle birlikte savaşma azmi ve kabiliyeti zaten olan Türklerle iyi şeylerin başarılmaması için hiçbir sebep yoktur" düşüncesini de doğrudan aktardığı görülmüştür. Alman subayın, anı kitabının başında ortaya koyduğu "ben dört sene boyunca şanlı Osmanlı ordusunun şerefli üniformasıyla övündüm. Bu süre zarfında Türk ordusu mensupları tarafından bana gösterilmiş olan gerçek dostlukları ve iyi arkadaşlıkları şükranla anıyorum. Hem bu ordunun yaptığı büyük faaliyetler hem de birçok ihtilal ve üç talihsiz savaş neticesinde zayıf düşen Türk devletinin dünya savaşı esnasında maruz kaldığı büyük zorluklar için bugün bile büyük hayranlık duymaktayım" (Kressenstein, 1938, s. i) düşüncesini de aktarımlarıyla kanıtladığı görülmüştür.

Sonuç

Coğrafi konumları sebebiyle, birbirine komşu olmayan iki devletin ortak düşman karşısında birlikte hareket etme zorunluluğu, Türk ve Alman devletlerini bir kader birliği antlaşmasına itmiştir. İki ülke arasındaki ilişkilerde, Türk ve Alman devletlerinde zaman zaman yaşanan hükümdar

değişiklikleri sebebiyle duraklamalar görülse de, tarihi anlamda iki ülke arasındaki ilişkilerin daha eski tarihlere dayandığı saptanmıştır.

Dünya savaşına girilmeden önce Osmanlı ile Almanya arasında yapılan antlaşma ile ittifakın yolu açılmış ve Almanya, I. Dünya Savaşı için önemli subaylarını Osmanlı ordusunda görevlendirmiştir. Dünya savaşı esnasında Osmanlı Devleti adına açılan cephelerde Alman subaylar üst düzey görevler almıştır. Kressenstein ise, bu savaş esnasında Filistin Cephesi'nde görevlendirilmiştir. Kressenstein'in 1914-1917 yılları arasında Osmanlı ordusu adına Filistin Cephesi'nde görev yaptığı saptanmıştır. Kressenstein'in anı kitabında ortaya koyduğu imgeler incelenmeden önce, imge türleri ve inceleme yöntemleri tespit edilmiştir. Tespit edilen imge inceleme yöntemlerinden oluşan eklektik kuram doğrultusunda Alman subayın oluşturduğu imgelerin incelenmesinin daha doğru olacağı saptanmıştır. Anı kitabında, Osmanlı ordusunun savaş öncesi durumuna yönelik de imgeler oluşturan subayın, Jön Türkler ve yönetimleri için de çeşitli söylemlerde bulunduğu görülmüştür. Türk ordusunun eğitsel anlamda çok eksik olduğunu vurgulayan Alman subayın, oryantalist bakış açısıyla Türk ordu geleneklerini de sorguladığı tespit edilmiştir. İslam'a ve Müslümanlara karşı, bastırmaya çalışsa da, Alman subayın önyargılı olduğu ve bu önyargısı sonucu yer yer ordudaki aksaklıkları İslam'a mal ettiği görülmüştür. Arap coğrafyasındaki Bedevilerle de ilişki içerisine giren subayın, bu bölge bedevileri için "cahil, kültürsüz, aşağılık ve pis" imgelerini oluşturduğu tespit edilmiştir. Dilsel farklılıklar nedeniyle Alman subaylar ve Türk askerler arasında yaşanan anlaşmazlıkların da yine subaya göre askeri anlamda yeterli eğitime sahip olmayan Türk askerinin yanlış anlamaları sonucunda gerçekleştiği saptanmıştır. Sınır bölgelerde görevli memurlar ve yabancı ülke konsoloslarıyla yakın ilişki içinde olan Türk çalışanların bir kısmı için de Alman subayın "rüşvetçi" imgesi oluşturduğu tespit edilmiştir. Türk ordusunun sadece düşmanla savaşmadığı, Filistin Cephesi'nde hava koşulları ve açlıkla da mücadele edildiği görülmüştür. Ayrıca, I. Dünya Savaşı'na Osmanlı Devleti'nin dâhil edilme çabasının altında da İngiltere'nin Yahudiler için düşlediği toprak parçasının yattığı görülmüştür. Nitekim o bölgede bugün bile bir Yahudi üstünlüğü için toprak mücadelelerinin devam ettiği bilinmektedir.

Alman subaya göre, Türklerin Ermeni politikalarında haklı oldukları saptanmıştır. I. Dünya Savaşı esnasında kara propaganda yapan Ermenilerin kendilerini ezilen tarafmış gibi gösterdikleri, ama subaya göre onların da Türkleri katletmesi sebebiyle Türklerin Ermenilere karşı izlediği siyasette subaya göre haklı oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca, bugün bile Ermeni lobilerinin sözde "soykırım" iddialarına yönelik çalışmalar yaptığı

bilinmektedir. Alman subayın, Ermeniler için gerçekleştirdiği "kara propaganda yapıyorlar" söylemiyle Ermeniler dün nasılsa bugün de öyledir" düşüncesini de okurda hissettirdiği görülmüştür. Burada subayın asıl anlatmak istediğinin "Ermeniler, Dünya Savaşı'nda Türklere karşı her türlü ihaneti yapmasına rağmen, bugün ezilen tarafmış gibi ezilme siyaseti yapıyorlar" olduğu saptanmıştır. Türk ordusu hakkında iyi anıları olan Alman subayın, Türk askeri için de "cesur, itaatkâr, metanetli ve kanaatkâr" imgelerini oluşturduğu görülmüştür.

KAYNAKLAR

- Altıntaş, Y. Z. (2013). "Prusya'dan Alman İmparatorluğu'na: Osmanlı ile İlişkiler". *Perspektif*, Sayı 218. s.46-50.
- Belting, H. (1990). *Bild und Kult. Eine Geschichte des Bildes vor dem Zeitalter der Kunst*. München: Beck
- Braak, I. (1980). *Poetik in Stichworten*. Kiel: Verlag Ferdinand Hirt.
- Hett, W. S. (1957), *Aristotle on the Soul Parva Naturalia on Breath*. London: Harvard University Press.
- İlhan, A. (1988). *O Karanlıkta Biz*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Mitchell, W. J. T. (1987), *Iconology: Image, Text, Ideology*. Chicago: The University of Chicago Press
- Ortaylı, İ. (2015). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Schöndorf, H. (2010). *Philosophisches Wörterbuch*. Freiburg: Verlag Karl Alber.
- Ulağlı, S. (2006), *İmgebilim "Öteki"nin Bilimine Giriş*. Ankara: Sinemis Kitabevi.
- von Kießling, H. (1922). *Mit Feldmarschall von der Goltz Pascha In Mesopotamien und Persien*. Leipzig: Dieterische Verlagsbuchhandlung.
- von Kressenstein, F. F. K. (1938). *Mit den Türken zum Suezkanal*. Berlin: Vorhut Verlag Schlegel.
- von Kressenstein, F. F. K. (2007). *Son Haçlı Seferi: Kuma Gömülen İmparatorluk*. Çev.Tahir Balaban. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Yılmaz, V. (1993). *Birinci Dünya Harbi'nde Türk-Alman İttifakı ve Askeri Yardımlar*. İstanbul: Cem Ofset Matbaacılık.